

**BACHELOR NA BACHELOR
BUITENGEWOON ONDERWIJS
WEST - VLAANDEREN**
(Voortgezette lerarenopleiding
Buitengewoon Onderwijs)

Lerarenopleidingen TIELT/TORHOUT
KHBO Lerarenopleiding BRUGGE
i.s.m. D.P.B.

ACADEMIEJAAR 2006 - 2007

DANKWOORD

“Ik wil ook spelen!” is een eindwerk ten voordele van de BO school Ter Leie te Deinze. Onze school had nood aan een aangepaste speelplaats voor kinderen met een diepe mentale handicap.

Ik heb heel wat hulp gekregen uit verschillende hoeken. Ten eerste kreeg ik de volledige steun van Marleen Vercaemst, de directie van de school. Ook alle collega's wil ik bedanken voor alle hulp, raad en daad. Met in het bijzonder Vicky Van de Woestyne die mijn eindwerkbegeleider was en me met raad en daad bijstond. Ook Jef Coulebier van Katho Tielt wil ik bedanken voor alle hulp.

Verder wil ik ook mijn vriend Wouter Van de Velde bedanken voor zijn steun en het nalezen van mijn werk. Ook wil ik mijn moeder Damienne Meirlaen bedanken voor de vele hulp bij de schilderwerken. En mijn broer Jürgen Cluyse voor al het schrijnwerk dat verricht werd. Zonder hen waren enkele praktische zaken niet mogelijk, daarom hartelijk bedankt voor de tijd die jullie spendeerden aan dit project.

Ladderland VDM wil ik bedanken voor de sponsering van €25. Trappen De Smet voor de sponsering van het hout. Door hen was het kostenplaatje iets kleiner.

Dank je wel!

DANKWOORD	1
INLEIDING.....	4
DEEL I: THEORETISCH GEDEELTE	5
<u>1. Personen met een mentale handicap .....</u>	5
1.1. Definitie van de A.A.M.R.....	5
1.2. De ontwikkeling bij personen met een mentale handicap	6
1.2.1. Op lichamelijk vlak.....	6
1.2.2. Op sociaal vlak	7
1.2.3. Op cognitief vlak.....	7
1.2.4. Spelontplooiing.....	8
1.3. Typering van subgroepen	8
1.3.1. Kinderen met een diep mentale handicap.....	9
1.4. Omgaan met kinderen met een diep mentale handicap	9
1.4.1. Alledaagse omgang.....	9
1.4.2. Activiteiten	10
<u>2. Speelgoed voor kinderen met een diep mentale handicap.....</u>	10
2.1. Een kind speelt niet om te ontwikkelen maar ontwikkelt zich door te spelen	10
2.1.1. Waarom is spelen belangrijk	11
2.1.2. Spelbegeleiding bij kinderen met een diep mentale handicap.....	11
<u>3. Enkele vormen/theorieën van materialen aanbieden, specifiek voor kinderen met een mentale handicap.....</u>	12
<u>4. Voorlopig besluit .....</u>	13
DEEL II: PRAKTISCH GEDEELTE.....	14
<u>5. Een aangepaste speelplaats voor kinderen met een diep mentale handicap.....</u>	14
5.1. Beginsituatie	14
5.2. Aandacht voor de verschillende zintuigen	14
5.3. Aandacht voor het activiteitsniveau	15
5.4. Effect van kleuren in de ruimte	15
5.5. Aangepast speelgoed	18
5.5.1. Hanteerbaarheid.....	18
5.5.2. Veiligheid van het speelgoed	18
5.5.3. De vorm	18
5.5.4. Kleuren	18
5.5.5. Contactspeelgoed	19
5.5.6. Sensopatisch materiaal.....	19
5.5.7. Zelf speelgoed maken (enkele tips)	20
5.5.8. Muziek	21
5.6. Verschillende manieren om speelgoed aan te bieden	21
5.6.1. Met behulp van een galg	21
5.6.2. Op de plank van de rolstoel.....	21

5.6.3.	Aan de muur	22
5.6.4.	Op de grond.....	22
6.	<u>Specifieke realisaties en ingebruikstelling .....</u>	22
7.	<u>Eerste indrukken/ evaluatie .....</u>	27
8.	<u>Voorlopig besluit .....</u>	29
	ALGEMEEN BESLUIT	30
	BIBLIOGRAFIE	32
	BIJLAGEN.....	34

INLEIDING

'Ik wil ook spelen' is een eindwerk ten voordele van de BO school Ter Leie. Onze school had een nood aan een ingerichte en aangepaste speelplaats voor de kinderen met een diep mentale handicap.

Soms zou je denken kinderen met een diep mentale handicap: hoe spelen zij? Waarmee spelen zij? Spelen is zeker en vast een must voor kinderen, ook voor kinderen met een diep mentale handicap. Vandaar ook de titel van dit eindwerk: 'Ik wil ook spelen!' Dit wil ook zeggen dat ze dat ook tijdens de speeltijd moeten doen. Door hen een aangepaste speelplaats te geven, is dit ook mogelijk.

In het theoretisch deel ging ik op zoek naar een definitie van kinderen met een mentale handicap en hun ontwikkeling. Voor ik de speelplaats ging inrichten, ging ik een theorie zoeken over de omgang met en activiteiten voor kinderen met een diep mentale handicap.

Ik zocht ook naar tips in verband met speelgoed, spelen met kinderen met een diep mentale handicap. Als slot zocht ik enkele vormen/theorieën van materialen aanbieden, specifiek voor kinderen met een mentale handicap zoals snoezelen, visuele stimulatie, basale stimulatie, auditieve stimulatie, shernborne, ...

Praktisch heb ik eerst de beginsituatie uitgezocht. Deze is belangrijk om de speelplaatsen juist aan te passen. Specifiek naar het praktisch deel moet ik ook aandacht hebben voor aandacht voor de verschillende zintuigen, aandacht voor het activiteitsniveau, effect van kleuren in de ruimte. Daar vind je ook enkele foto's van de herschilderde speelplaatsen. Verder maakte ik ook aangepast speelgoed rekeninghoudend met hanteerbaarheid, veiligheid, de vorm, kleuren. Contactspeelgoed en sensopatisch materiaal, zijn speelgoed die gemakkelijk gebruikt kunnen worden om zelfstandig te spelen op de speelplaats.

Verder heb ik ook nagedacht over de verschillende manieren om speelgoed aan te bieden. Bijvoorbeeld met behulp van een galg, met een plank op de rolstoel, aan de muur of op de grond.

Toen alles geïnstalleerd was, kon het in gebruik genomen worden en geëvalueerd. Op het einde van het eindwerk vind je de positieve en werkpunten van de speelplaats.

DEEL I: THEORETISCH GEDEELTE

In dit deel behandel ik achtereenvolgens:

- Algemeen wat zijn personen met een mentale handicap (definitie, de ontwikkeling, typering en de omgang)
- Speelgoed voor kinderen met een diep mentale handicap
- Enkele vormen/theorieën van materialen aanbieden, specifiek voor kinderen met een mentale handicap

1. Personen met een mentale handicap

Wanneer spreken we van personen met een mentale handicap? Wat zijn mogelijke oorzaken van een mentale handicap? Ik zocht naar enkele definitie's, wat niet gemakkelijk bleek te zijn. Zo ontdekte ik dat de definitie van een mentale handicap om de 10 jaar herbekeken wordt door de A.A.M.R. (American Association on Mental Retardation).

1.1. Definitie van de A.A.M.R.

De A.A.M.R. is een gezaghebbende vereniging van vooral psychiaters en psychologen in Amerika. Zij volgen de evolutie in de zorg voor personen met een mentale handicap op de voet en passen de definitie aan de huidige toestand aan.

In de definitie van 2002 beschrijven zij mentale handicap als volgt: "Een verstandelijke handicap is een functioneringsprobleem dat gekarakteriseerd wordt door veel betekende beperkingen in zowel het intellectueel functioneren als het adaptieve gedrag zoals tot uiting komt in sociale, praktische en begripsvaardigheden. Deze functioneringsproblemen ontstaan vóór de leeftijd van 18 jaar."

Deze definitie doet denken aan wiskunde waar alles heel eenduidig zonder discussie wordt vastgelegd. In de zorg voor mensen met een handicap is dit niet zo eenvoudig, waardoor een definitie zelfs de meest recente niet volledig kan uitdrukken, wat bedoeld wordt.

Vandaar dat de A.A.M.R. een heel naslagwerk gekoppeld heeft aan deze definitie om de bedoeling ervan uit te leggen. De achterliggende ideeën zijn dan ook veel belangrijker dan de definitie op zich.

Daarom is het nuttig dieper in te gaan op de accenten van de definitie.

- Bij mentale handicap gaat het niet louter meer over de beperkingen zoals vroeger gedacht werd, maar vooral over de mogelijkheden die deze personen nog hebben.
- De mentale handicap staat in relatie met de omgeving. Waar vroeger de problemen enkel gezien werden vanuit de persoon met een mentale handicap. Nu kijken we verder dan die persoon. De omgeving moet zich aanpassen. Zo kunnen we bijvoorbeeld i.p.v. boterhammen smeren omdat het dan snel gaat, de persoon met een handicap toch zelf laten smeren ook wanneer dit 3 maal langer duurt. We moeten ons aanpassen wanneer de persoon dit nog zelf kan.
- Die mogelijkheden en beperkingen mogen niet alleen op intellectueel vlak bekeken worden maar op 4 dimensies. Namelijk:
  - Intellectueel functioneren en aanpassingsgedrag door doeltreffend te reageren op situaties die zich voordoen.

- Psychologisch en emotioneel functioneren
- Gezondheid en fysieke kenmerken
- Kenmerken uit de omgeving.

Vroeger werden deze dimensies apart behandeld, nu zit iedereen samen rond de tafel (orthopedagoog, dokter, logopedist, kinesist, ...) omdat zo rekening kan houden worden met elke dimensie in de omgang met de persoon met een mentale handicap.

- Door een aangepaste ondersteuning zal de persoon beter kunnen functioneren. Deze ondersteuning, niet te weinig en niet te veel, houdt rekening met de sterke kanten van de persoon en zal deze mogelijkheden benutten. Zo kan je bijvoorbeeld ingaan op de interesses van de persoon: wanneer deze graag buiten is en met dieren omgaat, kan je de persoon in de tuin of op de boerderij laten werken.

1.2. De ontwikkeling bij personen met een mentale handicap¹

De term “ontwikkeling” betekent ontplooiing, evolutie. De ontwikkeling van een kind kan gezien worden als een evolutie doorheen verschillende fasen. Deze fasen zijn te situeren in een specifiek denkkader, elk vanuit een andere benadering. Deze bespreking zou ons echter te ver leiden, daarom richt ik me op de ontwikkeling van de personen met een handicap.

Exemplarisch voor mensen met een verstandelijke handicap is dat meestal de cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling achtergebleven zijn op de lichamelijke ontwikkeling. Zeer merkwaardig en moeilijk in te schatten is de discrepantie tussen die verschillende ontwikkelingsniveaus bij personen met een mentale handicap. De ontwikkeling bij deze personen loopt niet parallel zoals bij een normale ontwikkeling.

Dit heeft als gevolg dat een speelplaats organiseren voor deze kinderen niet vanzelfsprekend is. De kinderen hebben een meervoudige handicap. Ze hebben m.a.w. op alle vlakken een achterstand.

1.2.1. Op lichamelijk vlak

Fysisch hebben personen met een mentale handicap over het algemeen een slechtere algemene gezondheid. Ze zijn vatbaarder voor ziekten en leven gemiddeld minder lang. Een aantal fysische afwijkingen komen in deze groep meer voor: epilepsie, vroegtijdige dementie, ...

Motorische vaardigheden en/of zelfredzaamheid zijn ook vaak onderontwikkeld. Problemen met de coördinatie van bewegingen of een beperkt lichaamsbesef komen veel voor. Hierdoor wordt het aanleren en uitvoeren van ADL-activiteiten bemoeilijkt of onmogelijk. Dit kan opgelost worden door het aanpassen of het verdelen van de handeling in kleine stapjes.

---

¹ DEBISSCHOP, D., e.a., Inrichten van een leefruimte naar rust en duidelijkheid, EHSAL Europese Hogeschool Brussel, 2005

1.2.2. Op sociaal vlak

In communicatie en sociale zelfredzaamheid zijn er problemen met het zich duidelijk maken en het begrijpen van anderen. Gesproken taal kan veel problemen opleveren. Zelfs andere vormen zoals lichaamstaal, mimiek, intonatie, ... weinig steun vermits deze informatie niet begrepen of gecombineerd wordt met de gesproken taal. Daarom is het van belang om alert te zijn en elke reactie te analyseren.

Deze beperking heeft ook gevolgen op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Het begrijpen van elkaar is immers moeilijk. Niet zelden is er door het veelvuldig ervaren onbegrip de neiging om contacten te vermijden. Een ander gevolg is dat omgangsregels minder makkelijk worden begrepen. Ook de innerlijke taal als instrument tot zelfsturing blijft beperkt. Daarom wordt er vaak impulsief gehandeld. De wereld is voor deze kinderen zeer moeilijk te begrijpen. Zoeken naar mogelijkheden, consequent gedrag van volwassenen, bieden van regelmaat en regels zijn hulpmiddelen om met dit onbegrip om te gaan.

1.2.3. Op cognitief vlak

Hieronder volgt een algemene beschrijving van de ontwikkeling van personen met een handicap.

De cognitieve ontwikkeling verloopt anders dan normaal. Het begrip cognitie verwijst naar het informatieverwerkend systeem; het geheel van activiteiten waardoor het individu kennis uit zijn omgeving opneemt, verwerkt en toepast. Een persoon met een mentale handicap is, net als een ander, een informatieverwerkend systeem. Bij deze persoon functioneert dit systeem wel anders en is het vertraagd. Het is in zijn capaciteiten beperkt en vertoont in een aantal opzichten defecten. Toch zijn er nog heel wat mogelijkheden.

Er is een verminderde exploratiedrang of leergierigheid: vaak minder of met beperkt belangstellingsgebied op onderzoek. Om nieuwe ervaringen op te doen en daarvan te leren, bestaat er een grote afhankelijkheid van volwassenen; volwassenen stimuleren en bieden doelbewust leerervaringen aan. Veel mensen zijn te motiveren door hen te laten ervaren waartoe hun inspanningen dienen en/of hen direct te laten ervaren wat de nieuwe kennis of vaardigheid oplevert. Dit sluit aan bij het begrip leervermogen. Dit zijn de mogelijkheden die de persoon heeft om bij te leren. Hierin liggen aanknopingspunten tot stimuleren in de begeleiding.

Er doen zich verminderde mogelijkheden voor op het gebied van geheugen, begrip en inzicht. Er zijn problemen met het verwerken van informatie (opslaan, verbanden leggen, innerlijke voorstelling, relatie oorzaak-gevolg). Op het gebied van leerprocessen doen zich verwikkelingen voor. Er is een beperkte inhibitie. Dit is het vermogen om reacties op prikkels te remmen en om door de zintuigen geregistreerde prikkels te dempen zodat ze geen invloed uitoefenen op zich afspelende psychologische processen. De beperking heeft tot gevolg dat een aangeleerde reactie moeilijk af te leren is. En dat nieuwe vaardigheden moeilijk worden aangeleerd. Bovendien heeft de beperkte inhibitie een gevolg voor het aandachtsvermogen. De persoon kan zich immers moeilijk richten op die prikkels die op dat moment belangrijk zijn, omdat de andere 'onbelangrijke' prikkels niet worden afgeremd. De verzadiging van stimuli is minder snel dan bij andere mensen, waardoor ze riskeren makkelijker vast te hangen aan monotone prikkels.

1.2.4. Spelontplooiing

Door de trage ontwikkeling van de cognitieve en de lichamelijke ontwikkeling van deze kinderen, loopt de spelontplooiing een grote achterstand op.

Eenzijds zijn deze kinderen erg beperkt in hun beweging: zij kunnen hun omgeving niet of nauwelijks verkennen, zij kunnen nauwelijks materiaal pakken en vasthouden, zij zijn niet of nauwelijks in staat om de omgeving te bewerken. Kortom, zij missen de mogelijkheid om spelenderwijs allerlei dagelijkse ervaringen op te doen en daarvan te leren. Bv: als een kind geen tik kan geven tegen een bal, leert het niet of moeilijker dat een bal kan rollen, dat door een harde duw de bal verder rolt dan door een zachte duw, ...

Door het motorische onvermogen kan het kind veelal niet ervaren dat zijn bewegen effect kan hebben; dat het mogelijk is om zijn omgeving te beïnvloeden en daar plezier aan te beleven.

Anderzijds zijn deze kinderen door hun verstandelijke handicap nauwelijks in staat de hun omringende wereld te begrijpen en te overzien. Ze moeten het vooral hebben van heel concrete activiteiten en begeleiding maar de motorische stoornis verhindert dit in ernstige mate.

Tenslotte hebben sommige kinderen met een ernstig meervoudig handicap ook zintuiglijke problemen. Vaak zien of horen ze minder goed, ook de tastzin, de reukzin en de spraak kunnen minder ontwikkeld zijn.

Deze zintuigen zijn belangrijk om ervaringen op te doen, terwijl het gehoor en het zicht van groot belang zijn om te begrijpen wat er gebeurt en daarvan te kunnen leren.

Zo kunnen wij vaststellen dat het kind met een ernstig mentale handicap of meervoudige handicap grote problemen heeft om zijn wereld te ervaren en waar te nemen, te begrijpen en te veranderen. Dit kan er toe leiden dat sommige kinderen naar binnen gekeerd raken en apathisch worden; zij hebben vrijwel geen deel aan wat er om hen heen gebeurt. Het kan ook zijn dat een kind erg onrustig en angstig wordt omdat de veelheid aan prikkels slechts chaotische indrukken zijn. Daarnaast zijn er ook kinderen die erg dwangmatig dezelfde handelingen herhalen en die hier zo in opgaan dat zij vrijwel onbereikbaar zijn. Er wordt wel gedacht dat deze kinderen zichzelf op deze wijze stimuleren omdat de prikkels die zij uit de omgeving krijgen hen onvoldoende raken.

1.3. *Typering van subgroepen*

De omschrijving "personen met een mentale of verstandelijke handicap" is heel ruim. Daarom wordt deze handicap verdeeld in 4 types. Ze worden verdeeld naar ernst van de handicap. Namelijk:

- kinderen met een lichte mentale handicap
- kinderen met een matige mentale handicap
- kinderen met een ernstige mentale handicap
- kinderen met een diep mentale handicap

Omdat dit eindwerk hoofdzakelijk draait rond diep mentale handicap kan u verder een uitwerking van de kinderen met een diep mentale handicap vinden. Er wordt gebruik gemaakt van de term "kinderen" omdat het eindwerk over kinderen gaat en niet over volwassenen.

1.3.1. Kinderen met een diep mentale handicap

Al vroeg blijken de kinderen van deze groep een grote achterstand, tot zelfs bijna stilstand, te vertonen op alle ontwikkelingsvlakken; motoriek, zintuiglijke waarneming, contact. Het ontwikkelingsniveau is laag; IQ-tests komen niet boven de score van 20. Dit is zelfs vaak niet of nauwelijks te testen vermits er weinig/geen reactie komt.

Hun denken is zeer moeilijk in te schatten. Men moet bij deze mensen op zoek gaan naar een eerste manifestatie van het zelfbeeld en in hoeverre er herinnering aanwezig is. Het is nodig om hun mogelijkheden en beperkingen hieromtrent te detecteren.

Omdat er sprake is van een lichamelijke beleving, wordt sterk gereageerd op zintuiglijke prikkels. Deze dingen zijn voor kinderen met een diep mentale handicap even wezenlijk als taal voor ons. Er is zelden spraakontwikkeling maar wel expressie van behoeften via lichaamstaal. Voor primaire behoeften zijn ze sterk afhankelijk van de omgeving.

Bij deze groep komen ook vaak gedrags- en psychische problemen naar voor: dwangmatig gedrag, agressie, autistiform gedrag, ...

Velen hebben ook bijkomende fysische en/of zintuiglijke stoornissen. Men spreekt dan over mensen met een meervoudige handicap. Ook op motorisch vlak ontstaan moeilijkheden zoals zware vormen van spasticiteit en epilepsie. Ze zijn weinig of niet zelfredzaam en reageren zwak of niet op stimuli uit de omgeving. Dit bemoeilijkt het bewustzijn en het contact. Ze worstelen ook vaak met een broze gezondheid. Een goede verzorging en nauwgezette medische begeleiding zijn dan ook noodzakelijk.

Het gevaar bestaat erin dat deze mensen beschouwd worden als groep met weinig/geen mogelijkheden. Het is belangrijk om te differentiëren zodat je handelingen zo veel mogelijk afgestemd worden op de vraag van de ouders.

1.4. *Omgaan met kinderen met een diep mentale handicap*

Kinderen met een diep mentale handicap hebben een ingewikkelde problematiek. Een diep mentale handicap gaat vaak gepaard met zintuiglijke problemen als slechtziend, blind, slechthorend tot doof. Ze hebben vaak tactiele afweer, kunnen weinig aanraking verdragen of willen juist extra druk, om hun tastzintuig te prikkelen. Daarom is het heel belangrijk te weten dat elk kind anders is en anders zal reageren.

1.4.1. Alledaagse omgang

Wanneer de begeleider het kind niet kent is het handig om eerst aan iemand die het kind wel kent te vragen waar op er moet gelet worden. Terwijl kind en begeleider elkaar beter leren kennen, is het interessant goed te observeren hoe het kind reageert in de omgang met de begeleider. Deze kinderen laten dit vooral merken door non-verbale reacties zoals huilen, roepen, lachen, kraaien, weg duwen. Elke reactie heeft zijn redenen. Het is normaal dat de begeleider niet meteen weet wat het kind met die reactie wil zeggen. De omgeving, de begeleider past zich aan het kind.

Enkele kleine tips uit eigen ervaring bij eerste omgang met een kind met een diep mentale handicap:

- De begeleider kondigt zich best mondeling aan voor het kind aan te raken, zodat hij weet dat er iemand anders aanwezig is.

- Raak niet meteen gezicht of handen aan, dit zijn gevoelige lichaamsdelen. Probeer eerst een arm, schouder. En observeer de reactie. Dan kan je eventueel de handen en het gezicht aanraken.
- Het ene kind zal duidelijker laten blijken of het aangenaam is of niet, dan de andere.
- Zingen, neuriën is voor vele kinderen een geruststelling.
- Bewegingen van de begeleider moeten aangepast worden aan het kind!

1.4.2. Activiteiten

Ontwikkelingsgericht werken wordt vaak in vraag gesteld bij deze kinderen. In het werkveld worden dikwijls vragen gesteld in de zin van 'In welke mate valt hier iets aan te doen?' of 'Is het zinvol met dat kind ontwikkelingsgericht te werken?' of 'Volstaat het niet om te zorgen voor een zeker comfort?'

Dit hangt natuurlijk volledig af van het kind zelf. Als begeleider is het belangrijk om een juiste diagnose te stellen van het kind. Wat kan het kind, wat doet het graag, hoe zit het met de medische achtergrond, ...

Met het team moet beslist worden of het kind nog kan evolueren. Indien dit het geval is, is het heel belangrijk goede afspraken te maken met het team. Op die manier kan er in team gewerkt worden aan een gemeenschappelijk doel. En kan er vooruitgang geboekt worden.

Indien er beslist wordt dat het kind achteruit gaat of blijft stilstaan in zijn ontwikkeling (dus geen evolutie meer maakt), moeten er stappen ondernomen worden met de volgende doelen voor ogen:

- Het kind moet onderhouden wat het al kan. Er moet gezorgd worden dat het kind zo weinig mogelijk achteruit gaat.
- De omgeving (begeleiders, ruimte en materiaal, activiteiten) moet in de mate van het mogelijke aangepast worden aangezien het kind niet meer kan evolueren. De omgaan met het eventuele probleem 'leefbaar' maken.
- Door gebruik te maken van de bestaande mogelijkheden moet het kind maximaal leren omgaan met de omgeving waarin het leeft.

In beide gevallen dient men aanpassingen in omgeving? materiaal, activiteiten en interactiestijl door te voeren. Bijgevolg is de vraag of men ontwikkelingsgericht dan wel comfortgericht gaat werken, eerder hypothetisch.

2. Speelgoed voor kinderen met een diep mentale handicap

2.1. Een kind speelt niet om te ontwikkelen maar ontwikkelt zich door te spelen²

Spelen, wat is dit? Kunnen kinderen met een diep mentale handicap spelen? Wat is de rol van de spelbegeleider hierin? Hieronder wordt een antwoord geformuleerd op deze vragen.

---

² BULTHUIS P., ea, Speelgoed maken voor meervoudig gehandicapten, Den Haag, 1987, 83 blz.

2.1.1. Waarom is spelen belangrijk

Het is algemeen bekend dat spelen voor alle kinderen van onschatbare waarde is.

Enerzijds is spelen plezierig bezig zijn. Het kind uit zich in het spel en kan zich er in uitleven. In bijzonder situatie zien wij dat spel kan dienen als therapeutisch middel om kinderen te bevrijden van grote angsten en ernstige agressie.

Anderzijds is spelen onmisbaar voor de totale ontwikkeling van het kind. Het kind leert spelenderwijs zijn eigen lichaam kennen, het leert hoe voorwerpen kunnen bewogen worden, het leert de verschillende mogelijkheden van voorwerpen en materialen, het leert hoe voorwerpen aanvoelen (warm/koud, ruw/zacht, nat/droog) het leert dat ronde voorwerpen rollen en vierkante niet. Het leert dat vallend metaal lawaai maakt en vallende watten niet. Het krijgt begrip van ruimte en tijd, het leert de taal gebruiken, het leert de mogelijkheden die 'samen spelen' biedt. Het leert winnen en verliezen, het leert...

Spel heeft dus een zeer grote betekenis in het leven van kinderen, waarop kinderen met een ernstig handicap geen uitgezonderd zijn. Ook voor hen is spel een 'meeslepend' gebeuren, iets waardoor zij geboeid kunnen worden en waarin zij op hun eigen wijze ervaringen opdoen. Ook voor hen is spel 'omgaan met de omringende wereld', in contact komen met mensen en dingen.

2.1.2. Spelbegeleiding bij kinderen met een diep mentale handicap

Er wordt wel eens gezegd dat ernstig gehandicapte kinderen niet spelen en dat zij eigenlijk alleen een goede verzorging nodig hebben.

Deze gedachte is een misvatting die berust op het feit dat we niet goed kijken naar het kind of verkeerde verwachtingen hebben ten aanzien van het spel- en belevingsniveau. Het kind speelt inderdaad geen hamertje tik en bouwt geen blokkentoren. Maar het speelt bijvoorbeeld wel met de vingers, het duwt met de voet tegen een duikelaar, het beweegt de arm door slingers die boven het hoofd hangen, het lacht bij schootspelletjes, het volgt een rijdend treintje met de ogen.

We willen hier benadrukken dat spelen niet noodzakelijk betekent: omgaan met speelgoed. Spelen begint doorgaans met contact: lijfelijk contact, elkaar aanraken, knuffelspelletjes, samen bewegen en samen naar iets kijken. Vaak is stemgeluid boeiender dan een rammelaar of een xylofoon. Veel kinderen worden door hun motorische en geestelijke handicap belemmerd om met spelmaterialen om te gaan. Soms is het speelgoed te klein, omdat het voor baby's is ontworpen, soms is het ook te groot en te zwaar voor de geringe spierkracht. Het kan ook zijn dat het materiaal te veel fijne motoriek vraagt of dat het te ingewikkeld is. Het is dan aan ons om het kind te helpen spelen. We kunnen bijvoorbeeld samen gaan spelen: wij bouwen een toren en het kind gooit hem om, samen kijken naar een jodelbaan, de handen van het kind bewegen door een bak met voelmateriaal, samen op een knop drukken, waardoor een treintje gaat rijden en fluiten enzovoort.

We kunnen ook proberen speelgoed aan te passen zodat het wel bruikbaar is voor gehandicapte kinderen of heel nieuwe spelmogelijkheden uitdenken: speelgoed dat met minimale beweging veel effect geeft, speelgoed dat er aantrekkelijk uitziet en uitnodigt tot activiteit en herhaling, speelgoed dat niet te gecompliceerd is.

Als we het kind willen uitnodigen tot spel is het van belang, dat het in een prettige houding zit of ligt en dat het de zaak goed kan overzien. Verder is het goed als het kind niet te veel speelgoed om zich heen heeft. Liever één stuk speelgoed waarop het zich kan concentreren, dan een chaos van afleidende prikkels. Hierbij moeten we nog

indachtig zijn dat veel kinderen minder snel zijn uitgekeken op een activiteit of een spelobject dan wij denken.

We kunnen ook nog opmerken dat het niet genoeg is om algemeen geldende richtlijnen voor het spelen van ernstige gehandicapte kinderen te geven. Zij verschillen te zeer in mogelijkheden en beperkingen.

Daarom kunnen we veelal niet terugvallen op kant-en-klare oplossingen maar moeten we goed letten op wat het kind aangeeft, wat het prettig en onprettig vindt, waardoor het geboeid wordt, enz. Dit vraagt van begeleiders inventiviteit om steeds weer mogelijkheden te vinden die aansluiten bij de zeer individuele behoeften en vragen van het kind.

3. Enkele vormen/theorieën van materialen aanbieden, specifiek voor kinderen met een mentale handicap

Er bestaan verschillende theorieën die gericht zijn naar kinderen met een mentale handicap. Deze methodes zijn steeds specifiek gericht op een of enkele zintuigen. We sommen ze hieronder op met een korte beschrijving.

- Snoezelen
  - De term 'snoezelen' is afkomstig uit twee woorden:
    - Snuffelen: zoeken, doorzoeken. Hier ligt de klemtoon op het opdoen van zintuiglijke ervaringen.
    - Doezelen: dommelen, soezen. Hier ligt de nadruk op het rustige, aangename, ontspannende karakter van de activiteit.
- Visuele stimulatie
  - Dit is een stimuleringsmethode gericht op het zien, kijken.
- Basale stimulatie
  - Dit is een benaderingsmethode waarbij de begeleider vooral lichaamsgebonden (nabijheidszintuigen) ervaringen uitlokt als vertrekpunt om eventueel met de ruimere omgeving in contact te komen (verre zintuigen)
- Auditieve stimulatie
  - Dit is een stimuleringsmethode met de nadruk op het gehoor.
- Shernborne
  - Dit is een bewegingsprogramma om te kunnen groeien naar zelfstandigheid en vrijheid. Daarin zijn 3 pijlers belangrijk:
    1. Een sterk vertrouwen in het eigen lichaam.
    2. Het vertrouwen om de omringende wereld te leren kennen.
    3. De mogelijkheid om zinvolle relaties aan te gaan.

Veronica Sherborne legt duidelijk een relatie tussen de fysieke, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind. Het contact tussen de volwassene en het kind kan variëren van een koesterend zorgdragen voor, tot het uitlokken van initiatief bij het kind, en zelf tot het zich tegenover de volwassene durven plaatsen. Plezier speelt daarbij een wezenlijke rol. De interactiestijl van de begeleider dient een sensitief-responsief karakter te hebben.

4. Voorlopig besluit

Het was niet gemakkelijk om theoretische informatie te verzamelen rond dit onderwerp. Ik ging zoeken in de gemeentelijke bibliotheek en de Katho bibliotheek maar daar vond ik niets. Op het internet was het gemakkelijker om informatie te vinden. Maar ik wou boeken informatie hebben om zeker te zijn van de juistheid van de informatie. Deze vond ik dan in de bibliotheek van het MPI Deinze.

In het theoretisch deel kom ik tot het besluit dat een definitie voor kinderen met een mentale handicap niet gemakkelijk is. Deze wordt om de 10 jaar herbekeken. De A.A.M.R. is een Amerikaanse vereniging van vooral psychiaters en psychologen. Zij volgende evolutie in de zorg voor personen met een mentale handicap op de voet en passen de definitie aan de huidige toestand aan.

Verder kunnen we ook besluiten dat de ontwikkeling op sociaal, lichamelijk, cognitief vlak en de spelontplooiing een algemene achterstand heeft.

Je hebt vier subgroepen bij de mentale handicap namelijk: licht mentale handicap, matig mentale handicap, ernstig mentale handicap en diep mentale handicap. De kinderen waar dit eindwerk rond draait hebben een diep mentale handicap. Deze groep heeft een hele grote achterstand in zijn ontwikkeling tot zelf bijna stilstand.

Het is heel belangrijk om op een rustige en geduldige manier om te gaan met deze kinderen. Wanneer je de tijd neemt om ze te leren kennen kan je je aanpak, gedragingen aanpassen aan hun behoeftes en eisen. Het is belangrijk om het kind goed te kennen voor je er gericht mee kan werken of een activiteit voor kan voorzien.

Ook kinderen met een diep mentale handicap hebben nood aan speelgoed. Spelen is ook voor deze kinderen belangrijk: door te spelen leren ze. Naar later toe is het een noodzaak om te kunnen spelen als activiteit. Spelen gaat niet vanzelf zoals bij gewone kinderen, bij deze kinderen moeten dit aangeleerd worden. Daarom is de spelbegeleiding van groot belang. Bij kinderen met een diep mentale handicap moet je niet verwachten dat het kind zal omgaan met speelgoed. Deze kinderen beginnen doorgaans met contact: lijflijk contact, elkaar aanraken, ... het speelgoed doen bewegen, volgen, luisteren, ... Spelen wordt aangepast ingevuld voor deze kinderen.

Als extraatje vind je nog enkele vormen/theorieën van materialen aanbieden, specifiek voor kinderen met een mentale handicap. Zoals snoezelen, visuele stimulatie, basale stimulatie, auditieve stimulatie, shernborne. De principes van deze activiteiten werden ook gebruikt in de praktische uitwerking van dit eindwerk.

Deze theoretische uiteenzetting werd een goede kennis om dit eindwerk ook praktisch uit te werken.

DEEL II: PRAKTISCH GEDEELTE

In dit deel behandel ik achtereenvolgens

- Algemeen waar ik op let bij het creëren van de speelplaats: beginsituatie, de ruimte, kleuren, het niveau, ...
- Dan is er een groot deel over aangepast speelgoed en hoe aanbieden aan de kinderen met een diepmentale handicap
- Uiteindelijk wordt alles in gebruik gesteld en geëvalueerd.

5. Een aangepaste speelplaats voor kinderen met een diepmentale handicap

5.1. Beginsituatie

In de gang op het 1ste verdieping spelen 2 klassen kinderen met een diepmentale handicap. Enkele kinderen rijden rond op een aangepaste fiets of stapapparaat. Daarom moet er veel ruimte zijn. De andere kinderen zitten in hun rolstoel. De meeste kinderen grijpen naar speelgoed. Er zijn enkele kinderen die nood hebben aan een rustige zone.

In de gang op het gelijkvloers spelen zelfs 4 klassen. Deze kinderen zitten op heel verschillende niveaus in hun ontwikkeling. Er zijn stappende kinderen. Deze hebben nood aan speelgoed aan de muur of los speelgoed. Dan zijn er ook kinderen die in de rolstoel zitten maar daarin zit dan nog het verschil dat het ene kind speelt en het andere heel erg moet gestimuleerd worden. Ook hier zijn er enkele kinderen die nood hebben aan een rustige zone.

5.2. Aandacht voor de verschillende zintuigen

De aandacht voor alle zintuigen is heel belangrijk. Er dienen materialen aanwezig te zijn die op alle zintuigen inwerken. Hierbij worden best volgende zaken in acht genomen:

- Tactiele prikkeling: je kan een grote verscheidenheid aan prikkels aanbieden. Zo kan de wand aangepast worden tot een voelwand. Er kunnen voelplanken en voelbakken geplaatst worden.
- Auditieve prikkeling: Speelplaatsen zijn soms een verschrikking voor kinderen die problemen hebben met auditieve prikkels. Het lawaai kan er enorm zijn. Daarom dient men ook oog te hebben voor de akoestiek.
De speeltijden gaan door in een gang. Die zowel dient als speelplaats voor de kinderen met een diep mentale handicap, als doorgang naar de verschillende klassen. De klaslokalen, die in deze gang gelegen zijn, worden gebruikt als rustige plaats voor de kinderen, die niet goed tegen lawaai kunnen. Op die manier creëren we een rustige zone.
Er is ook een cd-speler voorzien waarmee rustige muziek of feest-/kindermuziek kan afgespeeld worden.
- Visuele prikkeling: Sommige kinderen hebben problemen met plaatsen waar veel beweging is. En hebben ook nood aan een rustige zone.
Daarvoor wordt opnieuw gebruik gemaakt van de klaslokalen.

5.3. Aandacht voor het activiteitsniveau

Ook tussen de kinderen met een diep mentale handicap zijn er nog niveauverschillen in. Zo kan het ene kind materiaal voelen en vastnemen, terwijl een ander kind er enkel kan naar kijken. Daarom heb ik alle materiaal aangepast, zodat er voor elk niveau iets aanwezig is.

Enkele voorbeelden van materiaal:

- De cd-speler: er is rustige muziek aanwezig, maar ook feest-/kindermuziek zoals K3, samson,...
- Er is enerzijds speelgoed dat aan de plank van de rolstoel vastgemaakt wordt. Dit vraagt meer gericht spelen van het kind. Anderzijds is er ook speelgoed dat aan een galg hangt, wat minder gerichtheid vraagt om te spelen.
- ...

5.4. Effect van kleuren in de ruimte³

Kleuren kunnen een invloed hebben op het gedrag van kinderen. Kinderen houden van kleuren en ze kijken er graag naar. Hun waarneming is zo puur dat ze zich vereenzelvigen met de kleuren en er innerlijk door gekleurd worden.

De omgeving speelt een belangrijke rol in de harmonische ontwikkeling van het kind. Het kind moet zich veilig en geborgen voelen in de omgeving om te kunnen groeien. Door rekening te houden met de kleur, die een bepaalde ruimte heeft, kan men inspelen op het effect dat dit heeft op het gevoel en het gedrag van de kinderen.

De gangen waren donker. Bakstenen muren en 2 grote monotone deuren aan beide kanten

Ik heb ervoor gekozen om op de benedengang een grote tekening te maken met zachte kleuren om een rustige, kleurrijke en kindvriendelijke ruimte te creëren. Het werd een tekening omdat de meeste kinderen de tekeningen zullen zien én begrijpen. De tekening brengt veel licht naar binnen, waardoor het geheel een vrolijk gevoel uitstraalt, terwijl het vroeger een donkere gang was.

Hieronder volgt een foto van hoe het vroeger was.

³ DEBISSCHOP, D., e.a., Inrichten van een leefruimte naar rust en duidelijkheid, EHSAL Europese Hogeschool Brussel, 2005

Hieronder zie je de foto's van hoe het nu is. In deze gang zijn er 2 grote deuren, die er nu heel kleurrijk uit zien:

Dit zijn enkele ingezoomde foto's:

In de gang boven koos ik voor kleurenvlakken. Deze kinderen hebben veel stimulatie nodig. De grote gekleurde vlakken stimuleren de kinderen om te kijken.

5.5. Aangepast speelgoed⁴

Kinderen met een diep mentale handicap kunnen met gewoon speelgoed spelen mits enkele aanpassingen. Deze kinderen hebben een verstandelijk niveau van een baby, waardoor dat babyspeelgoed het grootste aandeel heeft in het speelgoed van deze kinderen.

5.5.1. Hanteerbaarheid

Voor deze kinderen moet speelgoed hanteerbaar zijn of hanteerbaar gemaakt worden. Het mag niet te klein maar ook niet te groot, niet te zwaar of te licht zijn en het mag niet steeds omvallen of weggrollen.

Dit alles is aanpasbaar voor het kind. Speelgoed kan op een plank bevestigd worden, zodat het gemakkelijk op de rolstoel kan geplaatst worden en niet steeds op de grond terechtkomt. Klein speelgoed kan aan een elastiek door middel van een galg (zie verder) voor de rolstoel gehangen worden. Het kind kan eraan trekken, duwen, gooien, ... Het speelgoed komt steeds terug.

5.5.2. Veiligheid van het speelgoed

Wanneer je speelgoed koopt, moet het voorzien zijn van een veiligheidslabel. Maar meestal moet dit speelgoed aangepast worden aan kinderen met een diep mentale handicap. Meestal wordt het op een plank bevestigd. Vanzelfsprekend moet erop gelet worden dat nagels, splinters, ... geen verwondingen kunnen aanbrengen. Het hout mag geen splinters bevatten. Alles moet ook stevig bevestigd zijn.

Wanneer je speelgoed aan een elastiek of veer hangt, gebruik je best licht speelgoed, bij zwaarder speelgoed let je best op voor terugslaggevaar.

Wanneer zelf speelgoed gemaakt wordt uit bijvoorbeeld kosteloos materiaal moet alles heel goed bevestigd worden en mogen er geen scherpe hoeken en zijden zijn.

5.5.3. De vorm

Wanneer je door je wimpers kijkt, zie je alleen nog de meest duidelijke beelden en kleuren, details vervagen. Voorwerpen in dezelfde kleurstelling worden één Door zo naar speelgoed te kijken zie je welk onderdeel en welke kleur het meest in het oog springt. Bekijk de vorm en het doel van het speelgoed zorgvuldig en zoek daarbij de minst opvallende aanpassing. De aanpassing kan één logisch geheel met het speelgoed vormen. Zo bevestig ik een knuffel niet op een plank, een elastiek en galg zijn een betere optie voor het doel van het speelgoed.

"Less is more" is een spreuk die je best kan toepassen bij speelgoed voor deze kinderen. Gebruik niet te veel verschillende kleuren, niet te veel materiaal op 1 plank, niet te veel verschillende kleuren, ...

5.5.4. Kleuren

Kleurkeuze is onder andere afhankelijk van de omgeving waar het speelgoed wordt gebruikt. Wanneer in een witte kamer een wit stuk speelgoed wordt neergezet, zal de aandacht van het kind minder snel getrokken worden. Wanneer speelgoed meerdere kleuren heeft, kunnen deze het best contrasterend zijn en helder. De kleuren rood, blauw en geel bijvoorbeeld zijn duidelijk van elkaar te onderscheiden. Dat is voor deze kinderen erg belangrijk. Wanneer bruin, zwart en paars zouden gebruikt worden,

---

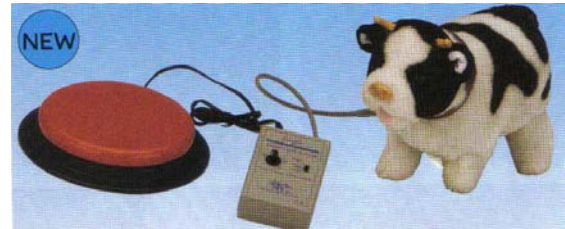
⁴ BULTHUIS P., ea, Speelgoed maken voor meervoudig gehandicapten, Den Haag, 1987, 83 blz.

smelt de vorm of afbeelding samen, waardoor de aantrekkelijkheid van het speelgoed kleiner wordt.

Bij zelfgemaakt speelgoed, is het soms moeilijk om de goede kleuren te gebruiken. Bij kosteloos materiaal kan je niet altijd de kleur kiezen. Het meeste speelgoed dat ik op de speelplaats voorzien heb, is gerecupereerd uit oud babyspeelgoed. Dit speelgoed werd op planken geplaatst, aan galgen bevestigd, ... Het meeste babyspeelgoed heeft de goede duidelijke kleuren.

5.5.5. Contactspeelgoed

Een contact of schakelaar is een waardevol toestel om gewoon speelgoed dat werkt op batterijen of elektriciteit toegankelijk te maken voor kinderen met een diepmentale handicap.

Wanneer het kind op de schakelaar duwt, zal de koe loeien en stappen

⁵Hieronder vind je een woordje uitleg over schakelaars of contacten vertaald uit een catalogus van aangepast speelgoed en materiaal voor kinderen met een (diep) mentale handicap.

‘Een schakelaar is een toestel dat kan aangesloten worden op een beloning om deze beloning te kunnen activeren. Om de schakelaar te bedienen, moet je een taak uitvoeren, zoals bv knijpen in een “knijpschakelaar”. De meeste beloningen worden enkel geactiveerd als de schakelaar bediend wordt; deze relatie wordt beschouwd als “kortstondig”. Gewone lichtschaakelaars worden in/uit geschakeld of blijven aan totdat een volgende taak uitgevoerd wordt. Het derde type schakelaars is getimed, zoals bv een broodrooster. Het toestel wordt ingeschakeld door een druk op de knop, maar schakelt zich na een tijdje zelf uit. Tijdschakelaars zijn vaak uitgerust met een instelbare timer. Een beloningschakelaar (big mack) is zowel schakelaar als beloning. Deze schakelaars zijn bijzonder nuttig om de begrippen “oorzaak” en “gevolg” te introduceren, vooral als de beloning (op de schakelaar) later kan uitgeschakeld worden en de schakelaar een beloning op afstand activeert.’

Je kan natuurlijk specifiek speelgoed aankopen uit deze catalogus maar dan is het vrij duur. Terwijl je deze schakelaar mits een beetje kennis over elektriciteit kan bevestigen aan elk speelgoed dat op batterijen of elektriciteit werkt.

5.5.6. Sensopatisch materiaal

Hierbij gaat het om het opdoen van ervaringen met de tastzin. De begeleider smeert bijvoorbeeld scheerschuim, bodylotion of speelzeep op de handen van de cliënt. Beurtelings blazen van warme en koude lucht, spuiten van druppeltjes water met een plantenspuit, betasten van knuffels en genieten van de geur van wierook zijn ook mogelijkheden. Soms worden de deelnemers verwerkt met een voetenbadje of worden ze ingesmeerd met heerlijk geurende lotion. Dit alles is mogelijk, ook op de speelplaats. Er zal

⁵ Fun and achievement, Nottingham & TFH, 2005

op elke speelplaats een mandje aanwezig zijn met een waterverstuiver, handcrème. Wanneer de begeleider zin heeft om een korte handmassage te geven of even de kinderen water te laten ervaren, dan is dit mogelijk. Het is bovendien een leuke ervaring voor het kind.

5.5.7. Zelf speelgoed maken (enkele tips)⁶

- Plaatmateriaal: multiplex is een eenvoudig te verwerken en goed af te werken materiaal. Het is beter en sterker dan meubelplaat of spaanplaat. Het is gemakkelijker te krijgen dan hardhout en het trekt niet krom. Om het makkelijk schoon te houden is het aan te raden om multiplex altijd met een lak of lakverf af te werken. Multiplex is in iedere dikte van 4 t/m 30 mm verkrijgbaar. Je kunt jezelf veel tijd besparen door het plaatmateriaal op maat te laten zagen.
- Balkjes en latjes: hiervoor kan over het algemeen aangemaakthout worden gebruikt. Wanneer er grote druk- of trekkracht op komt te staan is het beter om beukenhout te gebruiken. Het is meestal mogelijk om ze op de gewenste maat te laten zagen bij de 'doe-het-zelf'-zaak.
- Stokken: evenals de andere genoemde houtsoort zijn stokken bij de 'doe-het-zelf'-zaak te verkrijgen. Ze worden in de volgende diameters gemaakt: 4,9,12,14,17,22,28,35mm. Deze maten kunnen soms iets afwijken.
- Spijkers en schroeven: Voor al het speelgoed is het nodig dat de spijker of schroef verzonken wordt. Neem daarom altijd spijkers of schroeven met verloren kop en platkopschroeven. Om splijten van het hout te voorkomen moet er altijd een gaatje worden voorgeboord. Neem daarvoor een boor waarvan de diameter ½ mm minder is dan de diameter van de schroef. Om de schroef te verzinken boor je een ondiep gaatje na; de punt van de schroef heeft dezelfde diameter als de kop van de schroef.
- Lijmsorten: voor het lijmen van de verschillende materialen op het hout heb je verschillende lijmsorten nodig. Het zou te ver voeren om alle toepassingen van lijmsorten hier te noemen. De 'doe-het-zelf'-zaak beschikt over schema's waarin de toepassingen van de lijmsorten exact staan vermeld. De meest gebruikte zijn het lijmpistool (voor klein materiaal), Tec7 (voor zwaardere materialen als een spiegel), ...
- Schuren en schilderen: in de werkbeschrijvingen wordt gesproken over 'het speelgoed schuren en schilderen'. Om een mooi resultaat te krijgen moet je een lange weg bewandelen. Eerst het speelgoed goed schuren, dan plamuren met lak of kwastplamuur. Weer schuren en gronden met grondverf, weer schuren met fijner schuurpapier en lakken in de gewenste kleur, weer schuren met een heel fijn schuurpapier en tenslotte aflakken.
- Verfsoorten: voor al het speelgoed kan je best een gifvrije verf of lak gebruiken. Op de bus staat meestal vermeld of de verf voor speelgoed mag worden gebruikt.
- Kunststoffen: acrylaat is een plaatmateriaal dat glashelder, halftransparant en niet transparant te verkrijgen is. Het wordt in alle mogelijke kleuren gemaakt. Een 'doe-het-zelf'-zaak heeft meestal alleen glashelder acrylaat in voorraad. Het wordt in verschillende diktes gemaakt: voor het speelgoed zul je zo goed als altijd 4mm dikte nodig hebben. Let erop dat je geen plexiglas koopt, dit is erg moeilijk te verwerken en vrij breekbaar. Acrylaat zaag je met een fijn ijzer zaagje in een zaagbeugel.

---

⁶ Uit het boek: BULTHUIS P., ea, Speelgoed maken voor meervoudig gehandicapten, Den Haag, 1987, 83 blz.

- Folie: er zijn erg veel soorten folie: zelfklevende transparante folie; zelfklevend niet transparante folie;...

5.5.8. Muziek

Muziek is een heel belangrijk aspect dat niet mag ontbreken bij kinderen met een diep mentale handicap, dus ook niet op de speelplaats. Hier wordt onderscheid gemaakt in actieve en passieve muziekbeleving. Liedjes zingen en bewegingen maken is actief. Evenals tikken op tafel in de maat van de muziek. Passieve muziekbeleving is gericht op het laten ervaren van klank en geluid. Basale tonen veroorzaken trillingen die je kunt voelen.

Op elke speelplaats is een nieuwe legplank gemonteerd met daarop een cd-speler. Ook zijn er enkele cd's aanwezig. Er is actieve muziek en rustgevende muziek:

- The sounds of nature, sparkling springtime
- Blue waves
- Kleutermeezingliedjes
- Dikkertje dap, De leukste liedjes van Annie M.G. Schmidt (2 cd's)

5.6. *Verschillende manieren om speelgoed aan te bieden*

Je zou kunnen naar een speelgoedwinkel gaan, met een oneindigheid keuze aan speelgoed. MAAR meestal is dit niet echt handig om gewoon aan kinderen met een diep mentale handicap te geven. Binnen de kortste keren ligt het langs de grond. Daarom hebben we enkele manieren om dit te voorkomen.

5.6.1. Met behulp van een galg

Dit is een systeem om speelgoed met een elastiek of met een veer voor het kind in een rolstoel te hangen. In elke gang hangen 3 galgen. Deze zijn zo aangepast dat ze voor de rolstoel kunnen hangen maar dat je ze ook kan wegdraaien wanneer ze niet gebruikt worden. De speelplaats is ook een doorgang, vandaar dat we ervoor zorgen dat alles vlot weg kan.

De elastiek is voorzien van knopen en knoopsgaten om eenvoudig en zonder knopen te leggen het speelgoed vast te leggen aan de galg.

5.6.2. Op de plank van de rolstoel

Zoals reeds geschreven, is babyspeelgoed ideaal voor deze kinderen MITS enkele aanpassingen. Het speelgoed bevestigen op een plank is een goede oplossing. Wij hebben dozen speelgoed staan maar deze waren nog niet aangepast. Reeds enkele stukken zijn aangepast. Gedurende volgend schooljaar zal ik hieraan verder werken doen. Nieuwe materialen maken, herstellen, ... Ik koos wel voor materialen die geen batterijen nodig hebben. Voor een speelplaats is dit uit ervaring onbegonnen werk, in de klas is dit wel haalbaar.

Niet enkel speelgoed kan op een plank gemonteerd worden maar ook voelmaterialen zoals een stuk deurmat, een borstel, een stukje stof, schuurpapier, ... Het meeste materiaal of speelgoed wordt bevestigd met schroeven of lijm. Lees dan ook de tips bij "1.5.4 Zelf speelgoed maken (enkele tips)" De plank wordt dan op de rolstoel geplaatst met behulp van een spanvijs.

5.6.3. Aan de muur

Op de gang beneden zijn er enkele kinderen die kunnen stappen. Daarom is het ook leuk dat zij aan de muur speelgoed, materialen vinden om te experimenteren. Er worden 2 latten met een gleuf horizontaal en evenwijdig op de muur bevestigd waar de planken in kunnen schuiven. Op die manier kunnen deze verwisseld worden.

Ik breng dit systeem boven ook aan omdat de speelplaats volgende jaren ook nog aangepast zou blijven. Volgend jaar kunnen er stappers boven op de speelplaats blijven.

5.6.4. Op de grond

Vooraf voor de stappers is het leuk om iets op de grond te vinden. De kinderen uit de rolstoel halen tijdens de speeltijd is voor vele kinderen en leerkrachten niet haalbaar. Boven op de gang staat er een ballenbad waar nu en dan een kind in gelegd wordt. Beneden is er een gebrek aan ruimte voor zo'n ballenbad. Daarom zijn er 2 kleine loopfietsjes en een balletje voorhanden. Het zou leuk geweest zijn om enkele matten en kussens te voorzien maar helaas is daar de ruimte niet voor. De gang is niet alleen een speelplaats maar moet ook een doorgang blijven.

6. Specifieke realisaties en ingebruikstelling

In het begin van het schooljaar schreef ik een informatiebrief naar de betrokken leerkrachten. Ik bekeek op welke middagen alle leerkrachten op school waren. Zo stelde ik 2 datums vast om een vergadering te beleggen. In die vergadering vroeg ik naar hun verwachtingen. Zij kennen nu eenmaal hun kinderen het best en kennen hun noden. Zij zijn ook de leerkrachten die toezicht houden op deze speelplaatsen. In bijlage vind je de brief naar de leerkrachten toe (bijlage 1), het verslagen van de twee vergaderingen (bijlage 1 & 2)

Op 2 mei was alles geïnstalleerd en konden de speelplaatsen in gebruik genomen worden. De schilderwerken konden al bezichtigd worden na de paasvakantie. Wat is er nu specifiek gerealiseerd:

- Er werden kindvriendelijke schilderwerken verricht.(zie '5.4 effect van kleuren in de ruimte')

De benedengang/speelplaats

De bovengang/speelplaats

- De galgen werden opgehangen met speelgoed aan elastieken. (zie 5.6.1 met behulp van een galg. Hieraan werd speelgoed bevestigd)

- Er werd op elke gang een spiegel geplaatst. Om in orde te zijn voor de veiligheid van de school. Is op de achterzijde zelfklevende folie gekleefd zodat wanneer de spiegel breekt, de scherven blijven kleven.

- Met dit systeem kunnen planken met speelgoed aan de muur bevestigd worden.

- Op de speelplanken werd speelgoed geplaatst. Zodat dit op de plank van de rolstoel kan bevestigd worden met een klemschroef. Hieronder vind je er enkele. Zo zijn er 15 speelplanken gemaakt.

Een activiteitenbord

4 pony's

Een clown dat trappelt wanneer je aan de bal trekt

Een draaitol

Een activiteiten beer

Enkele piepende diertjes

Een geluiden/liedjes slak

Een babycomputer

- Er zijn ook nog enkele voelplanken gemaakt. Deze worden op de plank van de rolstoel geplaatst. Zo zijn er voelplanken die zacht, hard, koud, prikkelig, ... voelen.

- Er zijn ook voelzakjes gemaakt met allerlei materialen in. Deze worden met een elastiek rond de plank van de rolstoel bevestigd.

- Er zijn ook verschillende speeltjes aan een elastiek bevestigd om aan de galg te hangen.

- Nu is er ook muziek aanwezig in de gang. Er is voor beide speelplaatsen een cd-speler gekocht. Daarbij liggen enkele cd's. Zowel rustgevende als actieve muziek is aanwezig. (zie 5.5.8. Muziek)

- Op hetzelfde plankje staat een bellenblazer. Dit heeft een snoezeffect en is een visuele stimulatie. Zo staat er ook een flesje kinderparfum, deze verwent de neus. Twee leuke tussendoortjes voor de kinderen tijdens de speeltijd.

7. Eerste indrukken/ evaluatie

Na de paasvakantie kreeg iedereen de schilderwerken te zien. Leerkrachten, ouders, kinderen, therapeuten, ... spraken meteen hun bewondering uit.

Enkele reactie's:

- Amai super!
- Prachtig, een meerwaarde voor de hele school.
- Nu zie en voel je dat dit een school is waar kinderen spelen en werken.
- Zeg was dat licht stuk en nu gemaakt? (neen, met de leuke kleurtjes lijkt de gang veel helderder.)
- Wow, mooi zeg! Hoelang ben je daaraan bezig geweest?
- Nu zouden de deuren en ramen ook nog geschilderd worden, dat kunnen we misschien samen doen in de grote vakantie. (Goed idee.)

De tekening was een heel goed idee. De kinderen die op deze gang spelen kijken er graag naar. De leerkrachten zetten kinderen dicht bij muur en kunnen er zo van genieten. Ook boven kijken de kinderen die dit kunnen naar de verschillende kleuren. De schilderwerken zullen in de grote vakantie verder getrokken worden naar de raamkozijnen en de deuren van de klassen.

Na 1 mei konden de kinderen de galgen, spiegel en speelborden in gebruik nemen. De kinderen die voor een spiegel, speelbord geplaatst werden, begonnen meteen te spelen. De speelborden waren meteen een grote aanwinst maar het speelgoed op de borden plaatsen was een andere zaak. De eerste keer deed ik het met nageltjes. Deze waren veilig met een ronde kop en zo bevestigd zodat er geen scherpe kanten voelbaar waren. Het was me gelukt maar de kinderen trokken het er heel snel van. Dan heb ik het vastgelijmd met dezelfde sterke lijm waarmee ik de spiegel vastkleefde. En nog een extra versteviging door er vijzen in de draaien. Ik lette er steeds op dat er geen uitsteeksel waren die verwondingen konden brengen bij de kinderen. Er zijn enkele speelplanken die werken op batterijen. Daarom hebben wij geïnvesteerd in herlaadbare batterijen. Bij de galgen ondervond ik dat ik een systeem moet zoeken zodat de elastiek er niet kan afglijden.

Het bevestigen van het speelgoed was het moeilijkste onderdeel van de praktische uitwerking.

In de toekomst zal de speelplaats verder uitbreiden met speelgoed. Het speelgoed dat nu bevestigd werd is tweede handsspeelgoed van leerkrachten en therapeuten. Later zal wel geïnvesteerd worden in nieuw speelgoed.

Enkele voorstellen dat er zijn om nog verder uit te breiden zijn:

- Sfeerverlichting maar dan moet er uitgebreid worden in stopcontacten want momenteel is er in elke gang maar één.
- Nieuw speelgoed
- Elk jaar zal de speelplaats herbekeken worden of er veranderingen naar nieuwe kinderen moeten gebeuren.

De speelplaatsen zullen nog verder uitgebreid worden in de loop van de jaren.

Hieronder vind je enkele foto's van de kinderen tijdens de speelplaats.

8. Voorlopig besluit

Na een grondige zoektocht in de school naar informatie. Zowel bij de leerkrachten om hun visie te weten, wat de noden van hun kinderen zijn op die specifieke speelplaats. Ik heb een informerende gesprek gehad met Leen d'Hayere, de verantwoordelijke voor de speltheek van het MPI. Zij heeft al jaren ervaring met speelgoed voor kinderen met een diep mentale handicap.

Nadat ik precies wist wat er allemaal moest gebeuren. Heb ik alles gerealiseerd. Er werd geschilderd. Er werden spiegels, galgen en inschuifsystemen geplaatst. Ook heb ik speelborden gemaakt, wat niet gemakkelijk was. Onze kinderen hebben heel veel macht en trokken alles snel los, dus moest ik verschillende borden snel herstellen. Er werd ook speelgoed aan elastieken bevestigd. Er werd voor muziek gezorgd door een cd-speler en cd's te kopen. Dit zowel met rustgevende als actieve muziek.

Vanaf 2 mei kon alles in gebruikgenomen worden. De reactie's waren heel positief. Eindelijk is er een aangepaste, leuke speelplaats voor de kinderen met een diep mentale handicap van de B.O school Ter Leie te Deinze.

ALGEMEEN BESLUIT

Dit eindwerk: 'Ik wil ook spelen' heeft een grote meerwaarde voor onze school. Vele mensen denken dat kinderen met een diep mentale handicap geen meerwaarde hebben aan een speeltijd. Maar dit moet een moment van vrije tijd zijn voor deze kinderen. Een moment waar ze vrij kunnen spelen, naar muziek luisteren, in de spiegel kijken of gewoon rustig rondkijken, even tot rust komen van de soms energievragende activiteiten in de klas. Kinderen met een diep mentale handicap hebben ook recht op een rustpauze, een speeltijd.

Om een aangepaste speelplaats te organiseren voor kinderen met een diep mentale handicap was het genoodzaakt dat ik de theoretische achtergrond kende van de problematiek van kinderen met een diep mentale handicap. Deze theoretische achtergrond gebruikte ik dan om onder andere aangepast speelgoed te maken. Deze kinderen hebben meestal motorische ontwikkelingsachterstand of lichamelijke problemen. Met als gevolg dat ze soms een beperkte bewegingsruimte hebben. Sommige kunnen maar 1 lichaamszijde gebruiken, zitten in en rolstoel, ... Je kan niet gewoon een mand speelgoed in de gang plaatsen. Neen, ik moest oplossingen zoeken om alles aan te passen aan hun noden en beperkingen. Zo plaatste ik speelgoed op planken, zodat deze kunnen geplaatst worden met een spanvijs op de plank van hun rolstoel. Deze planken kunnen ook in het schuifstelsel aan de muur geplaatst worden. Doordat de kinderen hun speelgoed niet kunnen oprapen als er iets valt, is de galg met de elastiek een goede oplossing. Het speelgoed blijft op die manier hangen voor hun rolstoel. Op sociaal vlak is het belangrijk dat de kinderen de vrijheid krijgen om te reageren op de andere kinderen of vooral de begeleider die op de speelplaats staat. De cognitieve ontwikkeling heeft een grote achterstand bij kinderen met een diep mentale handicap. Deze kinderen hebben een babyniveau. Daarom is het speelgoed dat ik koos vaak babyspeelgoed. In de omgang met deze kinderen is het belangrijk dat je hem speelgoed geeft die bij zijn noden passen. Daarom is het meestal de leerkracht van het kind die hem een speeltje geeft. Zo krijgt het kind zeker speelgoed naar zijn eigenheid. Elk speelgoed dat ik aanpaste is afgestemd op 1 of enkele noden van bepaalde kinderen. Niet elk speelgoed kan voor elk kind. Bijvoorbeeld een speelgoed met lichtjes is niet voor een kind dat blind is. Het was ook heel belangrijk dat ik rekening hield met de vorm, kleuren, hanteerbaarheid en de veiligheid!

Ook kinderen met een diep mentale handicap hebben recht om te spelen. Spelen is voor deze kinderen ook belangrijk. Net zoals bij andere kinderen ontwikkelen ze door te spelen. Deze speelplaats is een goed moment voor deze kinderen om te spelen en op ontdekking te gaan. Door de verschillende vormen en theorieën van materiaal die ik opzocht kreeg ik veel ideeën om speelgoed te maken. Snoezelen is op ontdekking gaan en/of ontspannen worden. In een les van de opleiding Buitengewoon onderwijs konden we snoezelmateriaal zelf maken. Één term heb ik goed onthouden en dat is 'Less is more' Dit heb ik toegepast op alle materialen die ik maakte. De visuele stimulatie is een stimuleringsmethode gericht op het zien, kijken. Daaruit afgeleid maakte ik materialen waar kinderen vooral naar kunnen kijken. Dit is vooral voor kinderen die de mogelijkheid niet hebben om met handen op onderzoek te gaan. De auditieve stimulatie geeft de nadruk op het gehoor. Er zijn enkele speelplanken met geluid. Er is een cd-speler met zowel actieve als rustige muziek. Er is ook contactspeelgoed en sensorisch materiaal.

Zo is er een brede waaier aan keuze in speelgoed, aangepast aan kinderen met een diep mentale handicap. Het is de bedoeling dat we de speelgoed blijven updaten. Wanneer speelgoed stuk is, dat dit herstelt of vervangen wordt. Wanneer er andere kinderen op de speelplaats komen door bv; een nieuwe klasindeling wordt er bekeken of er aanpassingen moeten komen aan de speelplaats of de noden van dit kind kunnen vervuld worden. Opvolging is noodzakelijk! Zodat het een aangepaste speelplaats blijft voor kinderen met een diep mentale handicap.

BIBLIOGRAFIE

1. Boeken

- FRÖHLICH, A., Basale stimulatie, Leuven/Apeldoorn, Garant, 1995, 243 blz.
- BEIRNAERT, L. en GEIREGAT, C., Sensorische intergratie: een visie op ontwikkeling, Diocesane pedagogische begeleidingsdienst, Oost-Vlaanderen, 1997-1998
- DECONINCK, J., e.a, Veiligheid van speelterreinen, een praktische leidraad voor uitbaders van speelterreinen, Ministerie van Economische Zaken Bestuur Kwaliteit en Veiligheid, Brussel, 2001, 117 blz
- VAN AMELSVOORT, H., ea, Spelend ontwikkelen, Assen, Koninklijke Van Gorcum, 2005, 98 blz.
- BROECKAERT E., Handboek: bijzondere orthopedagogiek, Leuven/Appeldoorn, Garant, 2000, 428 blz.
- RYBERG K., De geheime kracht van kleuren, Zweden, De Kern, 1991, 189 blz.
- BULTHUIS P., ea, Speelgoed maken voor meervoudig gehandicapten, Den Haag, 1987, 83 blz.

2. Eindwerken

- DEBISSCHOP, D., e.a., Inrichten van een leefruimte naar rust en duidelijkheid, EHSAL Europese Hogeschool Brussel, 2005
- ROELS, C., Veiligheid van schoolspeelplaatsen, toepassing KB's 28 maart 2001, Katholieke Hogeschool Sint Lievens, Gent, 2002
- MORREEL, D., De veiligheid van speelterreinen en speeltoestellen van het Gemeenschapsonderwijs, Katholieke Hogeschool Sint-Lieven, Gent, 2003

3. Bundels van bijscholingen

- Visuele stimulatie, MPI Heilig Hart, Deinze/Bachte-Maria-Lerne, 2004
- DERIE, J. en VANOOSTHUYSE, R., SNOEZELEN, Stella-Marisinstituut, Kortrijk, 2005-2006 (BaNaBa opleiding)
- DUMON, G. en HOSTE, S., Basale stimulatie, BO Zonnehart, 2006 (BaNaBa opleiding)
- D'HOKER, V., Basale stimulatie, bijscholing Berchem, 5 mei 2006

4. Artikels en folders

- DUFLOU, H., Schuilen in een knuffel. DSM Magasine, 22 oktober 2005
- Wat kan een baby zien? Wimmer-Ferguson, inc. folder
- Wimmer-Ferguson, de specialist in stimulerend speelgoed, Wimmer-Ferguson, (folder)

5. Catalogus

- Fun and achievement, Nottingham & TFH, 2005
- Barry Emons, Nederland, 2006

6. Websites

- De lovie, Wie is de persoon met mentale handicap?, <http://www.delovie.be/cDoelgroep.htm>
- Wikipedia, Snoezelen, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Snoezelen>
- Wikipedia, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Handicap>
- Nationaal Kompas Volksgezondheid: www.nationaalkompas.nl
- www.shernborne.nl

BIJLAGEN

Bijlage 1

Beste collega's

Zoals sommigen onder jullie al vernomen hebben, maak ik een eindwerk naar aanleiding van mijn 2de jaar opleiding BaNaBa Buitengewoon Onderwijs. Ik dacht dat het wel leuk zou zijn indien ik de gangen boven en beneden van de oudbouw eens zou aanpakken. Zodat het ook voor deze kinderen een aangename speeltijd kan zijn.

Daarom had ik wel graag jullie mening gehad. Wat boeit jullie kinderen, wat zou leuk zijn om in de gang te voorzien. Hebben ze het graag rustig of liever wat ambiance, hoeveel stappers, graag iets met muziek, speelgoed om eens in de mond te stoppen, of andere opmerkingen die ik in acht moet nemen.

Op die manier weet ik hoe jullie deze speelplaats zien.

Zouden jullie hier even over willen nadenken en ev. het één en ander noteren.

Gang boven oudbouw (Vicky, Rita, Elke):

Do. 12 okt. om 12.45

Gang beneden oudbouw (Roos, Hilde, Sabine, Det)

Di 17 okt. om 12.45

Indien deze datum niet past, zou je dit willen laten weten op de personeelsvergadering (6/9), dan kunnen we eventueel een andere vastleggen.

Bedankt

Silvy

Bijlage 2

Voorbereiding vergadering Gang boven nieuwbouw speelplaats Donderdag 12 oktober 2006

1. Welkom.

Voor mijn eindwerk pak ik de gang boven en beneden aan.

2. Hoe zie ik het

- Nu is de gang leeg en kaal. De leerkracht geeft het kind een speelgoed mee naar de speelplaats.
- Theorie: snoezelen, speelplaatsen, speelgoed voor basale kinderen, ...
- Bezoek Kwaadrecht: nieuwe speelplaats
- Zoveel mogelijk aangepast speelgoed voor de kinderen.
  - o Speelplanken herstellen kast beneden, nieuwe kast boven.
  - o Inschuifborden aan de muur.
- Ev. Snoezelhoekje
- Muziek
- Sponsors zoeken, kent iemand bedrijven, zelfstandigen die dit zouden doen. Krijgen dan een plakaatje bij de speelplaats die zij sponsorden.

3. Brainstorm: waar moet ik rekening mee houden, ideeën, de individuele noden van de kinderen zelf.

- Een snoezelhoek is niet mogelijk omdat er plaats te kort is. De gang is een doorgang en moet vrij blijven.
- De deuren schilderen.--> in verschillende felle kleuren: per blok
- Galgen installeren aan de muur
- Er staat een bak speelgoed in de gang. Daar kan je speelgoed uithalen die je op een plank kan bevestigen.
- Hulp vragen aan Theo en
- Rekkers kan je vinden bij Elke (crea)
- Het zou leuk zijn om een cd-speler te hebben en dat daarvoor een schap voorzien is met enkele cd's
- Spiegelpapier, lichtgevend speelgoed, muziek, ...

Bijlage 3

Vorbereiding vergadering Gang beneden nieuwbouw speelplaats Dinsdag 17 oktober 2006

4. Welkom.

Voor mijn eindwerk pak ik de gang boven en beneden aan.

5. Hoe zie ik het

- Nu is de gang leeg en kaal. De leerkracht geeft het kind een speelgoed mee naar de speelplaats.
- Theorie: snoezelen, speelplaatsen, speelgoed voor basale kinderen, ...
- Bezoek Kwaadrecht: nieuwe speelplaats
- Zoveel mogelijk aangepast speelgoed voor de kinderen.
  - o Speelplanken herstellen kast beneden, nieuwe kast boven.
  - o Inschuifborden aan de muur.
- Ev. Snoezelhoekje
- Muziek
- Sponsors zoeken, kent iemand bedrijven, zelfstandigen die dit zouden doen. Krijgen dan een plakaatje bij de speelplaats die zij sponsorden.

6. Brainstorm: waar moet ik rekening mee houden, ideeën, de individuele noden van de kinderen zelf.

Ik beschreef de ideeën die op de vorige vergadering gegeven werden en dit vonden zij heel goed.

- Zij verkiezen wel een tekening in de gang omdat sommige kinderen dit wel begrijpen
- Er is een kast met speelplanken maar veel van deze planken zijn stuk, misschien kan je deze restaureren of hergebruiken. Ik spreek eens met Det af om ze bekijken.
- Het moet materiaal zijn die gemakkelijk kan verwijderd worden, het moet een doorgang blijven. Bijvoorbeeld de galgen laten wegdraaien tegen de muur.